

Om mestring og gelassenheit

Tina Lauritsen, oktober 2017

Det er godt at kunne noget – og livsvigtigt at føle at man kan noget. At kunne mestre livet og alle dets forskellige udfordringer. Men nogen gange er der ting, vi ikke klarer. Og hvad stiller vi så op med det? Her kan en passende dosis gelassenheit være god medicin.

For nyligt stødte jeg på en linie af digteren Rainer Maria Rilke, og den bliver ved med at sværme lidt rundt i hovedet på mig:

Da ingen mestrer det, forbliver livet rent

Det er en underlig linie; sært foruroligende og trøstende på samme tid. Der er noget ved den linie, der gør godt; lidt som et rækværk på de yderste lidt for stejle klipper. Og jeg tror, at den særlige efterklang, som linien har hos mig, skyldes, at Rilke her på en enkel og ligefrem måde får slået hovedet på et ganske særligt søm, som driver sit spil med os – og ind imellem på den hårde måde.

Mestring. De senere år har mestrings-begrebet tiltaget sig en central plads i vores sprog. Lige fra pædagogiske læreplaner til selvudviklings-strategier er det *at mestre* blevet et tiltagende omdrejningspunkt for vores dannelses- og identitetsmæssige opmærksomhed. Uden at tage munden for fuld kan vi vist godt sige, at vi lever i en mestrings-kultur, hvor det at lykkes, at 'forløse sit potentiale' og komme til mestring af sit liv, bliver et billede på det gode og rigtige liv.

Det er naturligvis godt at kunne noget – og livsvigtigt at føle at man kan noget. Men hvis vi for ensidigt hænger vores identitet op på vores kunnen, bliver vi tilsvarende sårbare, når vi oplever, at der er noget vi *ikke* kan.

Her står Rilke-citatet og lyser op som en klar stemme fra et helt andet sted: Det er ikke muligt at komme til mestring af livet som sådan. Det har netop sin storhed derved, at det ikke lader sig bemestre. Som sådan er vi livets lærlinge; vi bruger hele livet på at forsøge at lære det. Det er dermed ikke vores mestring, men vores bestræbelser der kommer i centrum. Accenten forskydes fra mesterens til lærlingens plads: Vi øver os, og vi lærer det aldrig helt.

Rilke-citatet (fra Sene digte i Thorkild Bjørnvigs oversættelse) fungerer som en

forfriskende modbevægelse til mestrings-kulturen. Det er en stemme fra en svunden tid, som vi måske kunne have glæde af at trække frem og lægge lidt øre til. Fordi den kan medvirke til at punktere ensidigheden i mestrings-kulturen og dermed skabe en større frihed i os til også at vælge mestring fra.

En god ven fortalte for nyligt om en oplevelse. Han var på ferie og stod overfor tilbuddet om at lære at dykke. Han vidste, at netop det at opholde sig under vandet på den måde, ville være en vældig overvindelse, ja en grænseoverskridende handling for ham. Og han kendte sig selv som én, der gerne vil udfordre sig selv og overvinde begrænsninger. Han fandt så at sige sig selv dér midt i beslutnings-orkanens øje – at overskride/overvinde sin grænse eller lade være – og han besluttede sig for, at nej, det var *ikke* en overvindelse, han skulle kaste sig ud i. Og han fortalte, at han efterfølgende havde det rigtig godt med sin beslutning; med at mærke og vide, at der er ting, som man kan vælge at *ikke* tage kampen op med. Og at det er okay.

Hans historie inspirerede mig meget. Jeg blev mindet om værdier og normer, som også gennem årene har guidet mig ift. at overvinde og mestre alt muligt. Og som kvitterer med en form for attråværdig selvfølelse af at klare *det* – at lykkes, at mestre. Som nævnt er problemet med denne overvindelses-mestrings-tilgang til livet bare, at den kommer til kort, når man oplever ting, man ikke klarer. Og de findes jo også. Så kan faldet fra tinderne føles tilsvarende dybt, fordi den tænkning, det værdisæt, der driver værket, ikke levner tilstrækkelig plads til, at man også kan være okay og god nok, når der er noget man *ikke* magter. Som i forholdet mellem begreberne *selvtillid* og *selvværd* knyttes oplevelsen af værdi i mestrings-kulturen til ens handlinger – som så derfor skal leve op til ens forventning for at kunne bestå. De knyttes ikke til ens væren som sådan.

Små kryb i en stor verden

Med filosofen Martin Heidegger kan vi sige, at min ven udøvede en handling af *gelassenheit*. En laden tingene være. Ordet oversættes ofte med afklarethed, men det danske sprog er jo lidt sparsomt, og det rammer ikke helt den rigtige tone. Vi kunne måske kalde det en afklaret ro omkring tingenes tilstand. *Gelassenheit* udtrykker en særlig stemthed; en måde at være i livet og forholde sig til det på.

Nogen gange er det hjælpsomt, når perspektivet skiftes, og der sættes en ny scene for tankerne. Det skete for mig, da jeg blev bragt i livsbekræftende selskab med *gelassenheit* ved læsningen af *Mumitroldene og tilværelsens gåde* af den finske filosof Jukka Laajarinne. Det er en jordnær og kærlig filosofisk bog om alle os små kryb (som Laajarinne konsekvent kalder os mennesker) og vores store spørgsmål til livet; set igennem Mumitroldenes optik. Og Mumitroldene er netop sådanne små kryb, der bestandigt forsøger at forstå alt det mærkelige i verden. De bestræber sig virkelig! Og ofte forstår de slet ingenting, eller de gribes af øjeblikke af klarsyn, som lyser op i mørket. Nøjagtig ligesom os ?

Der er noget forløsende over mødet mellem Tove Janssons små kryb og livets store spørgsmål, sådan som Laajarinne skriver det frem i sin bog. De er så små, så spørgende og bekymrede, og verden er så stor, ukendt og farlig. De små kryb i den store mærkelige verden skaber et sindbillede på menneskelivet, som bringer det i et andet og mildere lys end de tanker, som mestrings-kulturen efterlader i os. En vis kærlig overbærenhed med det hele, som er noget af den kvalitet, som *gelassenheit* udtrykker: *Vi når aldrig frem*, skriver Laajarinne konkluderende i sidste afsnit, *måske det at prøve, at stræbe som sådan, er dét, der gør livet lykkeligt og, eller i hvert fald, meningsfuldt. (...) I afklaretheden (gelassenheit!) kræves der ikke svar fra verden,*

men man lader den vise sig, sådan som den er. Det er måske muligt at leve i verden, uden at man prøver at bemægtige sig den.

At stemme sig i retning af *gelassenheit* – sådan som min ven bl.a. gjorde det – er jo også en slags landvinding, en overvindelse. Den finder bare sted på en helt anden frekvens, hvor det fremfor bemægtigelse handler mere om at turde overgive sig til livets 'skubben rundt' med én. Det er som at dykke med åbne øjne, sådan som Mumitrolden taler med hunden Snif om – og som vel er et helt centralt statement for Tove Janssons værk som helhed. At turde lade tingene komme én i møde. For som Laajarinne udtrykker det: *Verden er som Troldkarlens hat, hvorfra hvad som helst kan komme op.* Og så kan det være hjælpsomt for os – godt støttet af Rainer Maria Rilke – at få lidt *gelassenheit* under huden. Vi kommer alligevel aldrig til at mestre det hele.